

Latvijas Republikas Senāts
SPRIEDUMS
LATVIJAS TAUTAS VĀRDĀ
Rīgā 2023.gada 15.septembrī

Senāts šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētāja senatore referente Līvija Slica, senators Ernīns Darapoļskis un senatore Indra Meldere,

piedaloties pieteicējas /pers. A/ pilnvarotajai pārstāvei zvērinātai advokātei Immai Jansonei un atbildētājas Latvijas Republikas pusē pieaicinātās iestādes Iekšlietu ministrijas pārstāvei /pers. B/ un Valsts drošības dienesta pārstāvim /pers. C/,

atklātā tiesas sēdē izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz /pers. A/ pieteikumu par Latvijas Republikas iekšlietu ministra 2023.gada 26.maija lēmuma Nr. 1-61/96 atcešanu.

Aprakstošā daļa

[1] Ar Latvijas Republikas iekšlietu ministra 2023.gada 26.maija lēmumu Nr. 1-61/96 (turpmāk – lēmums) pieteicējai /pers. A/ noteikts aizliegums izceļot no Latvijas Republikas līdz 2024.gada 26.majam. Lēmums pamatots ar turpmāk minētajiem argumentiem.

[1.1] Iekšlietu ministrijā (turpmāk – ministrija) tika saņemts Valsts drošības dienesta (turpmāk – dienests) 2023.gada 3.maija atzinums Nr. 21/2023/544-S (turpmāk – atzinums), kurā norādīts, ka dienesta rīcībā ir informācija par pieteicējas aktivitātēm, kas rada nepieciešamību liegt viņai izceļot no valsts, lai novērstu apdraudējumu nacionālajai drošībai.

[1.2] Pieteicēja mērķtiecīgi ir īstenojusi darbības, kas bijušas vērstas pret Latvijas Republikas nacionālās drošības interesēm un kas sekmējušas Latvijas Republikai naidīgas valsts – Krievijas Federācijas – propagandas vēstījumu izplatīšanu un informatīvās ietekmes pasākumu īstenošanu. Minētais ir pamats uzskatīt, ka pieteicēja, izceļojot no Latvijas Republikas, var iesaistīties darbībās, kuras, pieteicējai atgriežoties Latvijā, var radīt apdraudējumu valsts nacionālajai drošībai.

[1.3] Pieteicējas izvēlēta studiju programma ir saistāma ar tiem apstākļiem, kas ir par pamatu aizlieguma noteikšanai, līdz ar to ierobežojums ir samērīgs.

[1.4] Ņemot vērā atzinumā norādīto informāciju, izceļošanas aizlieguma termiņš – viens gads – nav uzskatāms par nesamērīgu, un īsāka termiņa noteikšana neļautu pilnībā sasniegt mērķi nodrošināt citu personu pamattiesību un nacionālās drošības efektīvu un netraucētu īstenošanu.

[2] Pieteicēja Senātā iesniedza pieteikumu, kurā lūdza atcelt lēmumu, norādot turpmāk minētos argumentus.

[2.1] Pret pieteicēju ir uzsākts kriminālprocess, kura ietvaros viņa ir atzīta par aizdomās turētu un ir piemērots drošības līdzeklis – apcietinājums. Tādējādi ar lēmumu noteiktais aizliegums izbraukt no valsts dublē jau piemēroto drošības līdzekli un pēc būtības ir vērtējams kā papildu pastiprinošs drošības līdzeklis, taču Kriminālprocesa likums tādu neparedz.

[2.2] Ja atzinumā ir norādīts minējums, ka pieteicēja, atrodoties apcietinājumā, plāno pamest Latvijas Republiku, tad tas neatbilst patiesībai un nevar būt pierādīts ar kādiem konkrētiem faktiem. Pat ja pieteicējai piemērotais drošības līdzeklis – apcietinājums – tiktu atcelts, tiks noteikti citi Kriminālprocesa likumā paredzētie ierobežojumi, piemēram, aizliegums izbraukt no valsts, un, ja pieteicējai izdotos izbraukt no Latvijas Republikas, būtu absurdi pieļaut pieteicējas iespējamo turpmāko atgriešanos Latvijā, jo tā rezultātā pieteicēja ne tikai zaudētu drošības naudu, bet viennozīmīgi tiktu atkārtoti apcietināta. Līdz ar to nav pamata uzskatīt, ka pēc atgriešanās Latvijā pieteicēja varētu apdraudēt tās nacionālo drošību.

[2.3] Nacionālās drošības likuma 18.¹ panta otrās daļas izpratnē personas izbraukšana no Latvijas Republikas pati par sevi, neskatoties uz to, ka tā, iespējams, plāno iesaistīties vai pastāv konkrēts un acīmredzams risks personai tās neaizsargātības dēļ neapzinoties tikt iesaistītai bruņotā konfliktā, teroristiskās darbībās vai citās darbībās, nevar apdraudēt Latvijas Republikas nacionālo drošību. Proti, iespējama apdraudējums var rasties tikai un vienīgi pēc personas atgriešanās Latvijā.

[2.4] Ņemot vērā to, ka pieteicēja ir opozīcijas politiķe un etniskā krieviete, lēmumā izteiktā argumentācija ir vērtējama kā diskriminācija, pamatojoties uz politisko pārliecību un etnisko piederību Eiropas Padomes Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – konvencija) 14.panta un Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 91.panta izpratnē.

[2.5] Vienīgais pamatojums aizliegumam izbraukt no Latvijas Republikas ir pieteicējas jau veiktās darbības, saistībā ar kurām pret pieteicēju ir ierosināts kriminālprocess, kas norāda uz valsts nelikumīgu rīcību, proti, mēģinājumu sodīt pieteicēju divas reizes par vienu un to pašu nodarījumu.

[2.6] Ar lēmumu noteiktais izbraukšanas aizliegums pēc savas būtības ir sods bez notiesājoša tiesas sprieduma, kā arī nevainīguma prezumpcijas pārkāpums konvencijas 6. un 7.panta izpratnē.

[2.7] Ministrija, izvērtējot atzinumā ietvertu informāciju, lēmumā pieteicējas darbības jau apzīmē kā noziedzīgas, tādā veidā pārkāpjot nevainīguma prezumpcijas principu.

[2.8] Ar lēmumu tiek pārkāptas arī pieteicējas tiesības uz izglītību, kas nostiprinātas Satversmes 112.pantā un citos starptautiskajos tiesību aktos.

[3] Ministrija paskaidrojums par pieteikumu norāda, ka uzskata to par nepamatotu un noraidāmu turpmāk minēto apsvērumu dēļ.

[3.1] Lēmums neaizstāj procesa virzītāja kriminālprocesā piemēroto drošības līdzekli, jo tas ir pieņemts cita procesa ietvaros. Abi procesi ir patstāvīgi un nav savstarpēji aizstājami.

[3.2] Lēmumā noteiktajam ierobežojumam un kriminālprocesā piemērotajam drošības līdzeklim ir dažādi mērķi. Proti, Nacionālās drošības likuma

18.¹ panta otrajā daļā ietvertais regulējums vērsts uz apdraudējuma starptautiskajam mieram un drošībai, kā arī nacionālajai drošībai novēršanu. Savukārt kriminālprocesā noteiktā drošības līdzekļa piemērošanas mērķis ir nodrošināt netraucētu un efektīvu kriminālprocesa norisi.

[3.3] Pieteicēja nepamatoti uzskata, ka nevis personas izbraukšana, bet atgriešanās rada apdraudējumu nacionālajai drošībai. Nacionālās drošības likuma 18.¹ pantā ietvertais regulējums ir izstrādāts ar mērķi aizsargāt apdraudētās nacionālās drošības intereses, piemēram, novērst riskus, ka valsts piederīgais iesaistās prettiesiskajos militārajos vai bruņotajos formējumos vai bruņotajā konfliktā, kas savukārt saistāms gan ar valsts starptautisko reputāciju, gan ar kaujas pieredzi guvušo personu atgriešanos un iespējamu teroristisku darbību veikšanu. Tāpat minētais ir attiecināms uz svešas un naidīgas ideoloģijas izplatīšanas riskiem.

Savukārt atbilstoši Kriminālprocesa likuma 214.panta pirmajā daļā noteiktajam procesuāla piespiedu līdzekļa piemērošanas pamats ir personas pret darbību kriminālprocesa mērķa sasniegšanai konkrētajā procesā vai atsevišķas procesuālās darbības veikšanai, savu procesuālo pienākumu nepildīšana vai nepienācīga pildīšana.

[3.4] Tieši pieteicējai būtu jāpamato, kā ir izpaudusies pret viņu vērstā atšķirīgā attieksme, norādot uz gadījumiem, kad pret citām personām, kuras atrodas līdzīgos apstākļos ar pieteicēju, būtu bijusi īstenota labvēlīgāka attieksme. Taču pieteicēja šādu pamatojumu nav sniegusi.

[4] Dienests paskaidrojums par pieteikumu norāda turpmāk minēto.

[4.1] Lēmums pieņemts, pamatojoties uz dienesta sagatavoto atzinumu. Dienests atzinumā ir identificējis pieteicējas veiktās darbības un izdarījis secinājumus par pieteicējas radīto apdraudējumu nacionālajai drošībai. Konkrētajā gadījumā konstatētā apdraudējuma novēršanai par atbilstošu un nepieciešamu atzīstama pieteicējas tiesību izceļot no Latvijas Republikas ierobežošana.

[4.2] Nacionālās drošības likuma II¹ nodaļa paredz atsevišķu, ar kriminālprocesu vai Kriminālprocesa likumā paredzētiem drošības līdzekļiem nesaistītu instrumentu nacionālās drošības interešu aizsardzībai. Tā mērķis un piemērošanas juridiskās un faktiskās sekas ir atšķirīgas no Kriminālprocesa likumā paredzētajiem drošības līdzekļiem. Lēmums un no tā izrietošās sekas nav vērtējamas kā papildu drošības līdzeklis. Tas patstāvīgi pilda (sasniedz) ar kriminālprocesu nesaistītu mērķi, kā arī nav saistīts ar kriminālprocesu un tajā piemērotajiem drošības līdzekļiem.

[4.3] Nacionālās drošības likuma 18.¹ panta otrās daļas piemērošanai nav nepieciešams konstatēt, ka personas atgriešanās Latvijas Republikā noteikti notiks vai jau ir plānota. Ir pietiekami konstatēt, ka persona, atgriežoties Latvijas Republikā, apdraudēs tās nacionālo drošību, proti, kad persona atgriezīsies Latvijas Republikā, tā radīs nacionālās drošības apdraudējumu.

[4.4] Pārmetumi par iespējamu pieteicējas diskrimināciju nav pamatoti. Dienests aicinājis iekšlietu ministru noteikt pieteicējai izceļošanas aizliegumu, jo pieteicēja ārpus Latvijas Republikas plānojuši iesaistīties tādās darbībās, kā rezultātā viņa pēc atgriešanās Latvijas Republikas teritorijā apdraudēs tās nacionālo drošību.

[5] Tiesas sēdē pieteicējas pārstāve uzturēja pieteikumu, pamatojoties uz tajā norādītajiem argumentiem.

Ministrijas pārstāve tiesas sēdē pieteikumu neatzina un lūdza to noraidīt.

Dienesta pārstāvis norādīja, ka pieteicējai noteiktais aizliegums izceļot no Latvijas Republikas ir pamatots un nepieciešams, lai novērstu apdraudējumu nacionālajai drošībai.

Motīvu daļa

[6] Senātam lietā ir jāpārbauda, vai lēmums ir pamatots un tiesisks, proti, vai pieteicējai, kura ir Latvijas Republikas pilsonē, atbilstoši Nacionālās drošības likuma 18.¹ pantam pamatoti ir noteikts aizliegums izceļot no Latvijas Republikas.

[7] Izskatāmajā lietā vērtējamie apstākļi un piemērojamās tiesību normas atbilst Senāta 2023.gada 14.jūlija spriedumā lietā Nr. SA-1/2023 (ECLI:LV:AT:2023:0714.SA000123.2.S) vērtētajiem apstākļiem, tāpēc Senāts šajā spriedumā *mutatis mutandis* (mainot, ja nepieciešams) izmantos minētajā spriedumā ietvertās atziņas, tostarp par Nacionālās drošības likuma 18.¹ panta atbilstību Satversmei.

[8] Nacionālās drošības likuma 18.¹ pants paredz iespēju personai noteikt izceļošanas aizliegumu no Latvijas Republikas.

Saskaņā ar 18.¹ panta pirmo daļu izceļošanas aizliegumu līdzās citām šajā tiesību normā minētajām personām var noteikt arī Latvijas Republikas pilsonim.

Atbilstoši 18.¹ panta otrajai daļai iekšlietu ministrs var pieņemt lēmumu par aizliegumu personai izceļot no Latvijas Republikas uz noteiktu laiku līdz vienam gadam, ja valsts drošības iestāde ir sniegusi informāciju, ka minētā persona ārpus Latvijas Republikas plāno iesaistīties bruņotā konfliktā, teroristiskās darbībās vai citās darbībās, kā rezultātā ir pietiekams pamats uzskatīt, ka persona pēc atgriešanās Latvijas Republikā apdraudēs tās nacionālo drošību.

[9] Aizliegums izceļot no Latvijas Republikas ir individuāls un preventīvs mehānisms nacionālās drošības interešu aizsardzībai (sal. 13.Saeimas likumprojekta Nr. 1590/Lp13 „Grozījumi Nacionālās drošības likumā” [anotācijas](#) 1.3.punkts).

Likumdevējs šo mehānismu paredzējis kā galējo atturošo līdzekli gadījumā, kad valsts drošības iestāde konstatējusi, ka kāda persona ārvalstīs plāno iesaistīties darbībās, kas var apdraudēt nacionālo drošību. Šādā gadījumā nosakot personai aizliegumu izceļot no Latvijas Republikas, preventīvi var samazināt potenciālo apdraudējumu Latvijas Republikas nacionālajai drošībai (12.Saeimas pavasara sesijas otrās sēdes 2017.gada 27.aprīlī [stenogramma](#)).

[10] Aizliegums izceļot no Latvijas Republikas ierobežo personas tiesības brīvi izbraukt no valsts, kuras garantētas Satversmes 98.panta pirmajā teikumā un vairākās Latvijas Republikai saistošās starptautisko tiesību normās, tostarp arī konvencijas 4.protokola 2.panta 2.punktā. Vienlaikus šīs personas pamattiesības nav absolūtas, un Satversmes 116.pants pieļauj Satversmes 98.pantā ietverto pamattiesību ierobežošānu.

Personas tiesības brīvi izbraukt no Latvijas var tikt ierobežotas, ja ierobežojums ir noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu, tas ir nepieciešams demokrātiskā sabiedrībā leģitīma mērķa sasniegšanai un ir ticis ievērots samērīguma princips (sal. *Satversmes tiesas 2005.gada 7.marta sprieduma lietā Nr. 2004-15-0106 21.punkts*).

Likumdevējs ir apzinājies, ka konkrētais regulējums paredz personas pamattiesību ierobežojumu, un likumdošanas procesā ir vērtēta tā atbilstība augstāka juridiskā spēka tiesību normām (12.Saeimas likumprojekta Nr. 877/Lp12 „Grozījums Nacionālās drošības likumā” [anotācijas](#) I sadaļas 1.2.punkts un 13.Saeimas likumprojekta Nr. 1590/Lp13 „Grozījumi Nacionālās drošības likumā” [anotācijas](#) 1.3.punkts).

[11] Tā kā lietā piemērotais Nacionālās drošības likuma 18.¹ pants paredz personas pamattiesību ierobežojumu, Senāts pats pārbaudījis Nacionālās drošības likuma 18.¹ panta atbilstību Satversmei.

[12] Senāts nav konstatējis apstākļus, kas varētu būt par pamatu tam, lai uzskatītu, ka likumdevējs ar grozījumiem Nacionālās drošības likumā izceļošanas aizlieguma mehānismu nebūtu noteicis pienācīgā kārtībā. Attiecīgās tiesību normas ir pieņemtas un izsludinātas atbilstoši normatīvo aktu prasībām un ir publiski pieejamas.

Satversmes tiesa ir uzsvērusi, ka likumdevējam nav jābūt pārāk kazuistiskam un nav sīki jāapraksta katras normas tiesiskais sastāvs. Likumdevējs var veidot arī abstraktu regulējumu, izmantojot nenoteiktus (atklātus) tiesību jēdzienus (ģenerālklausulas), un regulējuma satura noskaidrošanai var būt nepieciešams izmantot tiesību doktrīnu, judikatūru un citus tiesību palīgavotus, kā arī interpretēt attiecīgo tiesību normu (*Satversmes tiesas 2012.gada 1.novembra sprieduma lietā Nr. 2012-06-01 11.punkts*).

Pieļaujamā tiesību normas skaidrības un paredzamības pakāpe ir atkarīga arī no attiecīgā normatīvā akta satura un tā piemērošanas jomas, kā arī nozāres, kura tiesību normai jāregulē, specifiskas (sal. *Satversmes tiesas 2021.gada 19.februāra sprieduma lietā Nr. 2020-23-01 18.punkts*).

Nacionālās drošības likuma 18.¹ panta otrajā daļā skaidri paredzēts, ka aizliegums izceļot no Latvijas Republikas var tikt noteikts tikai nacionālās drošības interesēs, kad personas plānotā darbība var būt vērsta pret tām un radīt nacionālās drošības apdraudējumu.

Nacionālās drošības jomā no likumdevēja nevar prasīt kazuistisku, detalizētu vai izsmelošu regulējumu, jo nacionālās drošības interešu aizsardzībai var būt nepieciešami arī preventīvi pasākumi, kas balstīti konstatēto drošības risku izvērtējumā un piesardzības apsvērumos. Senāts jau ir atzinis, ka valstij ir tiesības rūpēties par tās ārējo un iekšējo drošību, tajā skaitā veikt nepieciešamos izlūkošanas, pretizlūkošanas un operatīvos pasākumus, kuru mērķis ir vākt un analizēt informāciju par tādām personām, par kurām ir pamats uzskatīt, ka tās ar savām darbībām rada draudus nacionālajai drošībai. Valsts var izraudzīties metodes un paņēmienus, kā šo informāciju vākt, ievērojot noteiktas tiesību normas un nepārkāpjot cilvēktiesības (sal. *Senāta 2017.gada 7.februāra sprieduma lietā Nr. SA-1/2017 7.punkts*).

Ievērojot attiecīgās jomas specifiku, kas skar arī valsts drošības iestāžu darbību informācijas ieguvē un analizē, Senātam nerodas šaubas par piemērojamo tiesību normu skaidrību un paredzamību.

Personai ir noteikts pienākums atturēties no došanās uz ārvalstīm ar mērķi iesaistīties tādās darbībās, kas nav atbilstošas Latvijas Republikas nacionālās drošības interesēm (daļība bruņotā konfliktā, teroristiskās darbībās un citās Latvijas Republikas nacionālo drošību potenciāli apdraudošās darbībās). Tāpat tiesību norma skaidri un nepārprotami paredz tiesiskās sekas, kas var iestāties, ja persona pārkāpj tajā noteiktos pienākumus, proti, tai var tikt noteikts izceļošanas aizliegums no Latvijas Republikas.

Senātam nav šaubu, ka no tiesību normas formulējuma un tās izstrādes materiāliem normas adresāti var izprast pienākuma apjomu un attiecīgi izvērtēt savas plānotās rīcības saderību ar regulējuma mērķi un jēgu.

[13] Likumdevējs izceļošanas aizliegumu no Latvijas Republikas noteicis ar mērķi aizsargāt sabiedrības drošību un demokrātisko valsts iekārtu (*12.Saeimas likumprojekta Nr. 877/Lp12 „Grozījums Nacionālās drošības likumā” anotācijas 1 sadaļas 1.2.punkts*).

Tāpat likumdevējs ir izvērtējis attiecīgā personas pamattiesību ierobežojuma samērīgumu. No tiesību normu izstrādes materiāliem izriet, ka Nacionālās drošības likuma 18.¹ panta otrās daļas tiesiskais sastāvs veidots, ievērojot Eiropas Savienības Tiesas un Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē formulētos kritērijus. Izceļošanas aizliegumu var noteikt, ja apdraudējums ir faktiskais un pietiekami nopietns konkrētajā brīdī, tas ir vērsts tieši pret Latvijas Republiku un to rada tieši pašas personas darbība. Izceļošanas aizliegumam ir jābūt individuāli izvērtētam un noteiktam, un to nevar balstīt uz vispārējas profilakses apsvērumiem (*13.Saeimas likumprojekta Nr. 1590/Lp13 „Grozījumi Nacionālās drošības likumā” anotācijas 1.3.punkts*).

Likumdevējs ir piešķīris iekšlietu ministram rīcības brīvību valsts drošības iestāžu sniegtās informācijas izvērtēšanā un konkrētajam gadījumam atbilstoša lēmuma pieņemšanai (*12.Saeimas likumprojekta Nr. 877/Lp12 „Grozījums Nacionālās drošības likumā” anotācijas 1 sadaļas 1.2.punkts*). Likumdevējs arī paredzējis, ka iekšlietu ministram ir pienākums sniegt informāciju par faktiem un pieņemtā lēmuma pamatojumu, ciktāl to pieļauj likuma „Par valsts noslēpumu” un citu informācijas aizsardzību regulējošo normatīvo aktu prasības (*Nacionālās drošības likuma 18.¹ panta ceturtnā daļa*). Izceļošanas aizliegums ir terminēts – to var noteikt tikai uz noteiktu laiku līdz vienam gadam (*Nacionālās drošības likuma 18.¹ panta otrā daļa*). Tāpat likumprojekta anotācijā norādīts uz nepieciešamību konkrētajā gadījumā individuāli izdarīt samērīguma apsvērumus (piemēram, ja izceļošanas aizliegums skar personas tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību, tiesības uz īpašumu vai tiesības piedalīties vēlēšanās, ja persona ir dubultpilsonis) (*12.Saeimas likumprojekta Nr. 877/Lp12 „Grozījums Nacionālās drošības likumā” anotācijas 1 sadaļas 1.2.punkts*). Personai, kurai noteikts izceļošanas aizliegums, nodrošinātas tiesības pārsūdzēt attiecīgo lēmumu Senātā (*Nacionālās drošības likuma 18.¹ panta sestā daļa*).

Ņemot vērā iepriekš minēto, Senāts uzskata, ka lietā piemērotais Nacionālās drošības likuma 18.¹ pants, kas paredz izceļošanas aizliegumu, atbilst Satversmei.

[14] Iekšlietu ministrs lēmumu par izceļošanas aizliegumu pieteicējai ir pieņēmis, pamatojoties uz Nacionālās drošības likuma 18.¹ panta otro daļu un izvērtējot dienesta sniegto atzinumu šā panta trešajā daļā noteiktajā kārtībā.

Tāpat personas darbības un radītā apdraudējuma novērtēšana vispirms ir dienesta un iekšlietu ministra uzdevums. Savukārt Senātam jāpārbauda, vai pieteicējai noteiktais izceļošanas aizliegums ir pamatots un nepieciešams, kā arī ticis ievērots patvaļas aizlieguma un samērīguma princips.

[15] Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 250.panta pirmās daļas 3.punktam tiesa pārbauda, vai administratīvā akta pamatojums attaisno adresātam uzlikto pienākumu. Turklāt iestāde var atsaukties tikai uz administratīvajā aktā ietverto pamatojumu (*Administratīvā procesa likuma 150.panta otrā daļa un 250.panta otrā daļa*).

Pamatojuma princips prasa, lai iestāde izdotajā administratīvajā aktā norādītu uz visiem lietas būtiskajiem faktiskajiem un tiesiskajiem apstākļiem, kā arī izdarītajiem lietderības apsvērumiem un secinājumiem, kāpēc konkrētajā gadījumā attiecīgais lēmums ir nepieciešams.

Tomēr pamatojuma princips nav absolūts, un likumdevējs pats speciālajās tiesību normās var paredzēt tā ierobežojumus, lai aizsargātu sabiedrībai būtiskas intereses (piemēram, valsts noslēpumu un Latvijas Republikas nacionālo drošību) (sal. *Briede J. 67.pants. Grām.: Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Rīga: Tiesu Namu Aģentūra, 2013, 654.lpp.*).

Nacionālās drošības likuma 18.¹ panta ceturtnajā daļā ir ietverta speciālā tiesību norma, kas paredz pamatojuma principa ierobežojumu un ir piemērojama šajā lietā. Atbilstoši šai tiesību normai informācija par faktiem un lēmuma pamatojums sniedzami, ciktāl konkrētajā gadījumā to pieļauj likuma „Par valsts noslēpumu” un citu informācijas aizsardzību regulējošo normatīvo aktu prasības.

Nacionālās drošības likumā paredzētais izņēmums no vispārējās administratīvā procesa kārtības ir attaisnojams, jo attiecīgās informācijas pieejamība administratīvā akta adresātam un, iespējams, arī citām personām nodarītu kaitējumu nacionālās drošības interesēm, tostarp atklātu informāciju un tās avotus, kas ir dienesta rīcībā, kā arī dienesta darba organizāciju un metodiku (sal. *Senāta 2013.gada 5.aprīļa sprieduma lietā Nr. SA-4/2013 9.punkts*). Senāts ir guvis pārliecību, ka konkrētajā gadījumā valsts noslēpuma un Latvijas Republikas nacionālās drošības interešu aizsardzība, ierobežojot pamatojuma principu, ir pamatota, nepieciešama un attaisnojama.

Lēmumā vispārīgi ir norādīta daļa informācijas, kas bijusi par pamatu izceļošanas aizlieguma noteikšanai, un pieteicējai ir iespējams saprast, kādu iemeslu dēļ viņai noteikts izceļošanas aizliegums.

[16] Saskaņā ar Nacionālās drošības likuma 18.² panta trešo daļu, ja tiesai lietas apstākļu objektīvai noskaidrošanai ir nepieciešams pārbaudīt valsts noslēpumu saturošu informāciju, ar šādu informāciju iepazīstas un to izvērtē tikai tiesa.

Dienesta atzinums un tā pamatā esošie materiāli ir klasificēti kā valsts noslēpums, jo tajos ir pretizlūkošanas rezultātā iegūta informācija (*dienesta 2023.gada 25.jūlija paskaidrojumu 3.lpp., lietas 42.lapa*).

Senāts ir pieprasījis, iepazīties un izvērtējis gan dienesta atzinumu, gan arī materiālus, kas izmantoti tā sagatavošanai.

[17] Pārbaudot lēmuma pamatotību un tiesiskumu, ir ņemama vērā tajā ietvertā informācija, kā arī dienesta rīcībā esošā informācija par pieteicējas plānoto darbību un iespējamo apdraudējumu Latvijas Republikas nacionālajai drošībai.

No lēmuma izriet, ka iekšlietu ministrs ir pārbaudījis dienesta atzinumā ietvērto informāciju un konstatējis, ka ir pamats uzskatīt, ka pieteicēja, izceļojot no Latvijas Republikas, var iesaistīties darbībās, kas rezultēsies ar apdraudējumu Latvijas Republikas nacionālajai drošībai, pieteicējai atgriežoties Latvijā. Lēmumā arī norādīts, ka nepastāv šaubas, ka dienesta atzinumā minētie fakti par pieteicējas darbībām, kas sekmējušas Latvijai naidīgas valsts – Krievijas Federācijas – propagandas vēstījumu izplatīšanu un informatīvās ietekmes pasākumu īstenošanu, tieši norāda uz nacionālās drošības apdraudējumu.

Lēmumā ir vērtēts, vai izceļošanas aizliegums šajā gadījumā nebūtu nesamērīgs vai patvaļīgs. Tāpat lēmumā pamatota nepieciešamība noteikt izceļošanas aizliegumu uz vienu gadu. Iekšlietu ministra ieskatā īsāka termiņa noteikšana neļautu sasniegt mērķi – nodrošināt nacionālās drošības aizsardzību, ņemot vērā pieteicējas darbību raksturu un veidu.

[18] Izvērtējot procesa dalībnieku paskaidrojumus, lietas materiālus un informāciju, kurā ir valsts noslēpums, Senāts atzīst, ka lēmums ir pamatots un atbilst tiesību normām.

No dienesta atzinuma un materiāliem, kas bijuši tā sagatavošanas pamatā, ir konstatējami apstākļi, kādēļ pieteicējai noteiktais izceļošanas aizliegums ir objektīvi nepieciešams un pamatots. Pēc iepazīšanās ar informāciju, kas ir valsts noslēpums, Senātam nav arī šaubu, ka ir ticis ievērots patvaļas aizlieguma un samērīguma princips.

Senāts spriedumā nenorāda izvērsto pārsūdzētā lēmuma izvērtējumu, jo valsts noslēpuma dēļ to nevar atklāt. Atbilstoši Nacionālās drošības likuma 18.² panta trešās daļas otrajam teikumam Senāts spriedumā var tikai norādīt, ka ir izvērtēta informācija, kas ir valsts noslēpums.

[19] Pieteicējas pārstāve tiesas sēdē izteica lūgumu iepazīties ar informāciju – dienesta atzinumu un materiāliem, kas izmantoti atzinuma sagatavošanai. Pieteicējas pārstāve norādīja, ka šīs informācijas nepieejamība neļauj uzzināt pilnu lēmuma pamatojumu un pienācīgi aizstāvēt pieteicējas tiesības tiesā, kas ir Satversmes 92.panta pirmajā teikumā un konvencijas 6.pantā nostiprināto tiesību uz taisnīgu tiesu ierobežojums.

Kā jau tika minēts, ierobežojumu iepazīties ar informāciju, kas ir valsts noslēpums, paredz Nacionālās drošības likuma 18.² panta trešā daļa, nosakot, ka ar informāciju, kas ir valsts noslēpums, iepazīstas un to izvērtē tikai tiesa. Tādējādi šādu tiesību nav nedz pieteicējai, nedz viņas pārstāvei. No attiecīgās tiesību normas izstrādes materiāliem izriet, ka likumdevējs apzināti paredzējis tiesību uz taisnīgu tiesu ierobežojumu, lai nodrošinātu valsts noslēpuma aizsardzību un ierobežotu personu loku, kas var iepazīties ar izlūkošanas, pretizlūkošanas un operatīvās darbības procesu gaitā iegūto informāciju (*12.Saeimas likumprojekta Nr. 877/Lp12 „Grozījums Nacionālās drošības likumā” anotācijas I sadaļas 1.2.punkts*).

Ņemot vērā, ka konkrētajā gadījumā, pamatojoties uz informāciju, kas ir valsts noslēpums, ir ierobežotas pieteicējas tiesības brīvi izbraukt no valsts, ir svarīgi, lai šo tiesību ierobežojuma pamatotība tiktu izvērtēta atbilstošā procesā. Līdz ar to Senāts pārbaudīs pieteicējas apsvērumu pamatotību, lai gūtu pārliecību, ka ir ievērotas pieteicējas tiesības uz taisnīgu tiesu un nav nepieciešams vērsties Satversmes tiesā par kādu procesa norisi regulējošu tiesību normu.

[20] Satversmes tiesa atzinusi, ka likumdevējs var paredzēt personas tiesību uz taisnīgu tiesu ierobežojumus, lai nodrošinātu informācijas, kas ir valsts noslēpums, aizsardzību (*Satversmes tiesas 2020.gada 25.septembra sprieduma lietā Nr. 2019-35-01 15.punkts*).

Vienlaikus, lai arī tiesību uz taisnīgu tiesu piemērošanas robežas var tikt sašaurinātas lietās, kas attiecas uz valsts drošību, tomēr arī šādās lietās ir jāpastāv noteiktām tiesību aizsardzības garantijām (*Satversmes tiesas 2004.gada 6.decembra sprieduma lietā Nr. 2004-14-01 10.punkts*).

Lai pārbaudītu, vai ar Nacionālās drošības likuma 18.² panta trešajā daļā noteikto ierobežojumu pieteicējai un viņas pārstāvei iepazīties ar informāciju, kas ir valsts noslēpums, nav pārkāptas tiesības uz taisnīgu tiesu, ir nepieciešams izvērtēt visu procesu kopumā, ievērojot arī noteikto ierobežojumu līdzsvarujošos pasākumus (*Eiropas Cilvēktiesību tiesas (Lielā palāta) 2017.gada 19.septembra sprieduma lietā „Regner v. the Czech Republic”, pieteikuma Nr. 35289/11, 150.–151.punkts*).

Pirmkārt, Senāts ir pārbaudījis, vai informācijai, kas nav pieejama pieteicējai un viņas pārstāvei, valsts noslēpuma statuss ir noteikts pamatoti ar mērķi aizsargāt nacionālās drošības intereses un tas nav patvaļīgs (*sal. turpat, 155.punkts*). Iepazīstoties un izvērtējot dienesta atzinumu un materiālus, kas izmantoti tā sagatavošanai, Senāts atzīst, ka tajos ietvertas ziņas, kuru izpaušana pieteicējai vai viņas pārstāvei varētu radīt Latvijas Republikas nacionālās drošības interešu apdraudējumu. No šīs informācijas pieteicēja varētu noskaidrot informāciju, kas drošības dienestiem zināma par viņu, šīs informācijas avotu un iespējamās ieguves metodes, kā arī dienesta darba organizāciju un metodiku. Šajā gadījumā attiecīgais ierobežojums ir pamatots un nepieciešams.

Otrkārt, Senāts ņem vērā, ka pieteicējai ir darīti zināmi apsvērumi, kāpēc noteikts izceļošanas aizliegums, cik vien to pieļauj valsts noslēpuma aizsardzība (*sal. turpat, 153.punkts un Eiropas Cilvēktiesību tiesas (Lielā palāta) 2020.gada 15.oktobra sprieduma lietā „Muhammad and Muhammad v. Romania”, pieteikuma Nr. 80982/12, 151.punkts*). Lēmumā ir daļēji atspoguļota informācija, kas bija par pamatu izceļošanas aizlieguma noteikšanai pieteicējai. Tāpat tiesas sēdē dienesta pārstāvis sniedza plašāku skaidrojumu par lēmuma nepieciešamību un tā pamatojumu.

Treškārt, Nacionālās drošības likuma 18.² panta trešā daļa paredz Senāta tiesības pieprasīt un iepazīties ar visiem lietā nepieciešamajiem materiāliem, arī tādiem, kas ir valsts noslēpums. Konkrētajā lietā Senātam nebija šķēršļu izvērtēt visus nepieciešamos materiālus, lai uz to pamata pārbaudītu pārsūdzētā lēmuma pamatotību un tiesiskumu. Šis uzskatāms par svarīgu un nepieciešamu līdzsvarujošu pasākumu personas tiesību uz taisnīgu

tiesu ierobežojumam, kas konkrētajā procesā ticis nodrošināts (sal. *Eiropas Cilvēktiesību tiesas (Lielā palāta) 2017.gada 19.septembra sprieduma lietā „Regner v. the Czech Republic”*, pieteikuma Nr. [35289/11](#), 152.punkts).

Ceturtkārt, Senātam atbilstoši Administratīvā procesa likumam un Nacionālās drošības likumam piešķirtas pilnvaras pašam pārbaudīt pilnībā pārsūdzētā lēmuma pamatotību un tiesiskumu, neaprobežojoties tikai ar pieteicējas vai viņa pārstāves argumentu izvērtējumu. Senāts, ievērojot ar valsts noslēpuma aizsardzību saistītos ierobežojumus, spriedumā ir atspoguļojis lietā pārbaudītos jautājumus un savus secinājumus par tiem, cik tas iespējams. Arī tas nodrošina vajadzīgo procesuālo līdzsvaru personas tiesību uz taisnīgu tiesu ierobežojumam (sal. *turpat*, 152.–154.punkts).

Līdz ar to Senātam ir piešķirti pietiekami procesuālie instrumenti, lai tiesas procesā līdzsvarotu pieteicējai noteikto tiesību uz taisnīgu tiesu ierobežojumu un nodrošinātu pārsūdzētā lēmuma pārbaudi neatkarīgā un objektīvā tiesā, ko prasa Satversmes 92.panta pirmais teikums un konvencijas 6.pants.

[21] Pieteicēja pieteikumā norādījusi, ka viņai kriminālprocesa ietvaros ir piemērots drošības līdzeklis – apcietinājums. Pieteicēja neplāno pamest Latvijas Republiku. Pat ja pieteicējai izdotos izbraukt no Latvijas Republikas, būtu absurdi pieļaut viņas iespējamo turpmāko atgriešanos Latvijā, kā rezultātā viņa viennozīmīgi būs atkārtoti apcietināta. Turklāt pati par sevi izbraukšana no Latvijas Republikas nevar apdraudēt nacionālo drošību, jo apdraudējums nacionālajai drošībai varētu rasties vienīgi pēc personas atgriešanās Latvijā Republikā.

Senāts nevar piekrist tādai Nacionālās drošības likuma 18.¹ panta otrās daļas interpretācijai, ka izceļošanas aizlieguma noteikšanai vajadzētu pierādīt personas gribu atgriezties Latvijā Republikā. Ir pilnīgi pietiekami konstatēt, ka personai nav tiesisku šķēršļu atgriezties Latvijā Republikā, un nav nepieciešams detalizēti noskaidrot un vērtēt personas subjektīvo attieksmi par iespējam atgriezties. Pieteicēja ir Latvijas Republikas pilsoņe un saskaņā ar Satversmes 98.panta otro teikumu viņai ir garantētas tiesības brīvi atgriezties Latvijā Republikā. Līdz ar to konkrētajā gadījumā nepastāv tiesiski šķēršļi, kas pēc izbraukšanas liegtu iespēju pieteicējai atgriezties Latvijā jebkurā brīdī, kad viņa to vēlas.

Izceļošanas aizliegums nesasniedz savu mērķi un jēgu, ja to būtu iespējams noteikt tikai pēc personas izceļošanas no Latvijas Republikas. Izceļošanas aizliegums ir nepieciešams, lai potenciāli nemaz nepieļautu personu izceļošanu no Latvijas Republikas un pret Latvijas Republikas nacionālās drošības interesēm vērstu darbību īstenošanu ārpus Latvijas Republikas, ja ir konstatēts apdraudējums Latvijas Republikas nacionālajai drošībai. Izceļošanas aizliegumu var noteikt, ja ir pietiekams pamats uzskatīt, ka persona plāno izceļot no Latvijas Republikas un ārpus tās iesaistīties pret Latvijas Republikas nacionālās drošības interesēm vērstās darbībās, un vienlaikus arī ir pietiekams pamats uzskatīt, ka pēc atgriešanās Latvijā Republikā persona apdraudēs tās nacionālo drošību.

[22] Pieteicēja pieteikumā izteikusi argumentu, ka, tā kā lēmumā ir atsauce uz Krievijas īsteno to informatīvo politiku, lēmumam ir politiska motivācija un pieteicējai noteiktais izceļošanas aizliegums ir diskriminējošs, jo viņa ir opozīcijas politiķe un etniskā krieviete.

Senāts, izvērtējot dienesta atzinumu un materiālus, kas izmantoti tā sagatavošanai, konstatē, ka šajā gadījumā par pamatu izceļošanas aizliegumam nav bijusi pieteicējas tautība vai politiskie uzskati, bet gan viņas iespējamās darbības ārpus Latvijas Republikas un to radītais apdraudējums Latvijas Republikas nacionālajai drošībai. Šādas darbības norādītas arī lēmumā, proti, pieteicēja ir sekmējusi Latvijai naidīgas valsts – Krievijas Federācijas – propagandas vēstījumu izplatīšanu un informatīvās ietekmes pasākumu īstenošanu, kas nav saistāmas ar pieteicējas politisko uzskatu paušanu vai tautību.

[23] Pieteicēja pieteikumā ir izteikusi vairākus argumentus par to, ka viņai noteiktais izceļošanas aizliegums ir vērtējams kā papildu drošības līdzeklis, kas nav paredzēts Kriminālprocesa likumā, tas ir saistīts ar darbībām, kuras jau ir notikušas un tiek pieteicējai inkriminētās krimināllietas ietvaros, tas ir sods bez notiesājoša sprieduma.

Iestādes paskaidrojumos pamatoti norādījušas, ka Nacionālās drošības likuma 18.¹ pantā paredzētais izceļošanas aizliegums netiek noteikts kriminālprocesa ietvaros un nav uzskatāms par papildu pastiprinošu drošības līdzekli, kā tas nepareizi interpretēts pieteikumā. Izceļošanas aizliegums tiek noteikts cita procesa ietvaros, tam ir atšķirīgs mērķis – potenciālā nacionālās drošības apdraudējuma preventīva novēršana un nacionālās drošības interešu aizsardzība.

Izceļošanas aizlieguma noteikšanai nebūt nav nepieciešams, lai pret personu būtu jau uzsākts kriminālprocess. Ja ir konstatēts, ka iestājušies Nacionālās drošības likuma 18.¹ panta otrajā daļā minētie nosacījumi, iekšlietu ministrs var noteikt izceļošanas aizliegumu personai arī tad, ja nav uzsākts vai nav bijis pamats uzsākt kriminālprocesu (*12.Saeimas pavasara sesijas otrās sēdes 2017.gada 27.aprīlī stenogramma*). Savukārt uzsākts kriminālprocess pats par sevi neizslēdz iespēju personai noteikt arī izceļošanas aizliegumu, ja pastāv attiecīgie riski un nepieciešamība novērst potenciālo nacionālās drošības apdraudējumu. Par pamatu izceļošanas aizliegumam var būt arī informācija par tādām personas darbībām, par kurām jau ir uzsākts kriminālprocess.

Kriminālprocesa ietvaros drošības līdzeklis tiek piemērots kriminālprocesuālu apsvērumu dēļ. Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 241.panta otro daļu drošības līdzekli piemēro aizdomās turētajam vai apsūdzētajam, ja ir pamats uzskatīt, ka attiecīgā persona turpinās noziedzīgas darbības, traucēs pirmstiesas kriminālprocesu vai izvairīsies no kriminālprocesa vai tiesas. No attiecīgās tiesību normas izriet, ka drošības līdzekļa piemērošanas mērķis kriminālprocesā ir pārtraukt personas noziedzīgās darbības vai nodrošināt sekmīgu kriminālprocesa norisi. Drošības līdzekļa piemērošanas mērķi kriminālprocesā nav saistīti ar nacionālās drošības apdraudējuma novēršanu, un tā mērķis arī nevar būt Latvijas Republikas nacionālās drošības interešu aizsardzība. Tieši šo iemeslu dēļ ir bijis nepieciešams Nacionālās drošības likumā paredzēt izceļošanas aizliegumu kā īpašu mehānismu tieši nacionālās drošības interešu aizsardzībai, kura noteikšanā tiek ņemti vērā tikai ar nacionālās drošības apdraudējumu saistīti riski un apsvērumi. Nacionālās drošības likuma 18.¹ pants paredz tieši valsts drošības iestāžu un iekšlietu ministra atbildību par potenciālo nacionālās drošības apdraudējumu novēršanu, un nacionālās drošības interešu aizsardzību nevar darīt atkarīgu no kriminālprocesa norises un procesa virzītāja lēmumiem.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 249.pantu procesa virzītājs piemēroto drošības līdzekli var grozīt vai atcelt, ja tā piemērošanas laikā ir zudis vai mainījies tā piemērošanas pamats, mainījušies piemērošanas nosacījumi, personas uzvedība vai ir noskaidroti citi apstākļi, kas ietekmēja drošības līdzekļa izvēli. Arī šajā gadījumā nacionālās drošības apsvērumi nav tie faktori, kurus procesa virzītājam vajadzētu ņemt vērā, lenjot par piemērotā drošības līdzekļa grozīšanu vai atcelšanu. Līdz ar to Nacionālās drošības likumā paredzētais izceļošanas aizliegums ir nepieciešams nacionālās drošības interešu aizsardzībai kā atsevišķs mehānisms, kurš nav atkarīgs no kriminālprocesa norises un izmaiņām kriminālprocesa ietvaros piemērotajos drošības līdzekļos.

Tāpat izceļošanas aizliegums nav krimināltiesisks sods par personas izdarītajām prettiesiskajām darbībām. Izceļošanas aizlieguma mērķis nav sodīt personu par izdarītu likumpārkāpumu, bet gan preventīvi novērst potenciālu nacionālās drošības interešu apdraudējumu, faktiski liedzot personai iespēju ārpus valsts iesaistīties tādās pret Latvijas Republikas nacionālo drošību vērstās darbībās, kas varētu būt arī atbilstoši Krimināllikumam sodāmas. Likumprojekta anotācijā izceļošanas aizliegums tieši norādīts kā jauns, papildus līdzeklis līdzās kriminālatbildībai, kas varētu atturēt personas no iesaistīšanās pret nacionālās drošības interesēm vērstās darbībās (*12.Saeimas likumprojekta Nr. 877/Lp12 „Grozījums Nacionālās drošības likumā” anotācijas I sadaļas 1.2.punkts*).

Līdz ar to nav pamatoti pieteicēja argumenti par iespējamu sodīšanu bez tiesas sprieduma, dubultās sodīšanas aizliegumu un nevainīguma prezumpcijas pārkāpumu.

[24] Pieteicēja ir izteikusi argumentu, ka ar lēmumu ir ierobežotas pieteicējas tiesības uz izglītību, kas nostiprinātas Satversmes 112.pantā un citos starptautiskajos tiesību aktos. Pieteicēja arī norāda, ka lēmumā nav izskaidrots, kā konkrēti sabiedrisko attiecību studiju programma ir sasaistāma ar tiem apstākļiem, kas ir par pamatu aizlieguma noteikšanai.

Lēmumā ir vērtēts tas, ka aizliegums izceļot no Latvijas Republikas ietekmē pieteicējas studiju procesu Sanktpēterburgas Vālstis universitātē sabiedrisko attiecību studiju programmā. Vērtējot samērīgumu, iekšlietu ministrs ir ņēmis vērā, ka izvēlētai studiju programma ir sasaistāma ar tiem apstākļiem, kas ir par pamatu aizlieguma noteikšanai.

Senāts, izvērtējot minēto lēmuma pamatojumu kopsakarā ar dienesta atzinuma un materiāliem, kas bijuši tā sagatavošanas pamatā, secina, ka pieteicējai noteiktais ierobežojums ir pamatots. Tā kā informācija, kas ir pamatā lēmuma argumentiem šajā jautājumā, ir valsts noslēpums, Senāts nevar to atklāt plašāk, kā tas ir norādīts lēmuma pamatojumā. Senāts tikai var norādīt, ka šāda informācija ir izvērtēta.

Senāts piekrīt lēmumā norādītajam, ka pieteicējas interesēm iegūt izglītību ārpus Latvijas Republikas nodarītais kaitējums ir samērīgs. Proti, ierobežojums ir noteikts ar likumu, tas ir piemērots legītimā mērķa – aizsargāt nacionālo drošību – sasniegšanai, cits mazāk ierobežojošs līdzeklis neļautu sasniegt minēto mērķi. Līdz ar to labums, ko iegūst sabiedrība, ir lielāks par pieteicējas tiesību un likumisko interešu ierobežojumu.

[25] Apkopojot iepriekš minēto, Senāts secina, ka pieteicējai piemērotais izceļošanas aizliegums un ar to saistītais pamattiesību ierobežojums ir samērīgs līdzeklis nacionālās drošības interešu aizsardzībai. Tādējādi lēmums ir atzīstams par pamatotu un tiesisku, bet pieteikums ir noraidāms.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 246.–251.pantu, 253.pantu un Nacionālās drošības likuma 18.² pantu, Senāts

nosprieda

noraidīt /pers. A/ pieteikumu par Latvijas Republikas iekšlietu ministra 2023.gada 26.maija lēmuma Nr. 1-61/96 atcelšanu.

Spriedums nav pārsūdzams un stājas spēkā pasludināšanas brīdī.

L. Slica

E. Darapoļskis

I. Meldere